

АНОТАЦІЯ

Цинтар Н. В. Категорія емотивності в англійській художній літературі ХІХ та ХХІ століття (гендерний аспект). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України, Чернівці, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню гендерного аспекту категорії емотивності в англійській художній літературі ХІХ та ХХІ століття на вербальному та когнітивному рівнях. Робота відображає загальний дослідницький принцип сучасної антропоцентричної лінгвістики про те, що наукові об'єкти доцільно вивчати перш за все відповідно до міри їх важливості у життєдіяльності людини та їх функцій у розвитку людської особистості. Крім того, вивчення категорії емотивності з урахуванням лінгвокультурологічного фактору в синхронії та діяхронії доповнює дослідницьку парадигму германістики новими знаннями про емотивність та гендерну специфіку її вербалізації в англійському художньому дискурсі доби романтизму та постмодернізму. Отримані знання про емотивність тексту та лінгвістичні засоби її репрезентації з урахуванням гендеру наратора є вагомим внеском у розвиток як текстології та емотіології, так і лінгвістики в цілому.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що в дисертації вперше виокремлено лексичні, стилістичні та синтаксичні засоби вираження емоцій на прикладах художніх творів авторів-чоловіків (АЧ) та авторів-жінок (АЖ) ХІХ та ХХІ століття у синхронії та діяхронії; класифіковано та охарактеризовано емоційні концепти за аксіологічним принципом (позитивні, негативні, амбівалентні); обґрунтовано, що емотивність твору є соціально та культурно детермінованою; виявлено вплив гендеру наратора на репрезентацію емотивності художнього твору; проаналізовано залежність емотивного фону та

емотивної тональності від гендерної приналежності автора; прослідковано динаміку аксіологічного фокусу емоцій англійських авторів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається його внеском у розвиток емотіології, психолінгвістики, лінгвокультурології та текстології. Вивчення функціонування емотивних мовних одиниць в художньому тексті сприяє кращій інтерпретації твору, що є одним із завдань когнітивної лінгвістики. Компаративне дослідження гендерних особливостей реалізації емотивності англійських художніх творів в синхронії та діахронії визначає новий фокус лінгвостилістичного аналізу прозового тексту.

Проблематика, порушена в дисертації, знайде застосування у викладанні як теоретичних, так і практичних курсів зі стилістики англійської мови (розділи «Стилїстика тексту», «Стилїстика мовних одиниць»), лексикологія (розділи «Семасіологія», «Фразеологія»), лінгвокультурології (розділ «Когнітивна семантика»), міжкультурної комунікації (розділ «Етнічні стереотипи в міжкультурних комунікаціях»), психолінгвістики (розділ «Національно-культурна специфіка мовленнєвої і немовленнєвої поведінки»), а також у процесі виконання дипломних і курсових робіт.

У вступі зазначено актуальність теми дослідження, сформульовано мету й завдання роботи, представлено предмет, об'єкт і методологічний інструментарій дослідження, зазначено практичне значення та наукову новизну дисертаційної роботи, подано структуру дисертаційного дослідження, а також зазначено інформацію про кількість публікацій із теми дослідження та апробацію його результатів на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

У першому розділі «Теоретичні засади вивчення категорії емотивності у мові і літературі» висвітлено ретроспективу дослідження категорії емотивності в міждисциплінарній парадигмі: представлено поняття та історію дослідження емотивності в лінгвістиці, розкрито поняття емоцій в психологічному та лінгвістичному ракурсах, розмежовано категорії емотивності, емоційності, експресивності та оцінності, описано соціо-культурну специфіку категорії

емотивності. У цьому розділі ми також дослідили особливості емотивності в англomовному дискурсі, охарактеризували гендерну зумовленість емотивності в авторському світобаченні, гендерну зумовленість емотивності у авторському світобаченні.

Другий розділ «Методологія, методика та методи дослідження емотивної лексики» містить основні підходи до вивчення категорії емотивності в художньому творі, методику та методи дослідження емотивної лексики, критерії вибору матеріалу та етапи проведення дослідження.

У третьому розділі «Дослідження категорії емотивності у творах авторів-чоловіків та авторів-жінок XIX століття» ми дослідили маскуліні та фемінні особливості двох рівнів реалізації емотивності – вербального та когнітивного. Виявлено суттєве превалювання ілюстрацій відтворення емотивності в кількісному співвідношенні у творах АЖ. Реалізацію вербальних засобів емотивності розглянуто в двох категоріях: *лексика, що виражає емоції* (емотиви, стилістичні, синтаксичні) та *лексика, що описує* (емотиви, емоційні кінеми). Встановлено, що АЧ частіше використовували *синтаксичні засоби* для художнього відтворення емотивності, водночас АЖ більше послуговувалися *стилістичними засобами*. Концептосистему всіх емоційних концептів, вилучених з досліджуваних художніх творів XIX ст., розподілено на три домени: *негативні, позитивні, амбівалентні емоції*. Згідно з нашим аналізом найбільш реперезентативними негативними емоційними концептами у творах АЧ XIX ст. є *anger* «злість», *fear* «страх» та *shame* «сором», у творах АЖ XIX ст. – *anger* «злість», *fear* «страх» та *sadness* «смуток»; позитивними у творах АЧ XIX ст. – *merriment* «веселість», *happiness* «щастя», *joy* «радість», водночас у творах АЖ XIX ст. – *pleasure* «приємність», *joy* «радість», *happiness* «щастя»; амбівалентними у творах АЧ XIX ст. – *surprise* «здивування», *excitement* «хвилювання», *worriedness* «хвилювання», в творах АЖ XIX ст. – *excitement* «хвилювання», *surprise* «здивування» та *shock* «шок». Встановлено, що домінуючою емотемою для АЧ XIX ст. є тема *соціальна нерівність*, адля АЖ XIX ст. – емотема *сім'я*. Також у цьому розділі було простежено, що в творах АЧ

XIX ст. накладення емотивного фону та емотивної тональності відбувається співзвучно, у той час як в творах АЖ фіксуємо не завжди співзвучний емотивний фон з емотивною тональністю. Встановлено, що АЧ XIX ст. частіше використовували емотивну тональність *об'єктивного типу*. У творах АЖ XIX ст. переважає емотивна тональність *адресатного типу* у поєднанні з *об'єктивним типом*.

У четвертому розділі «Дослідження категорії емотивності у творах авторів-чоловіків та авторів-жінок XXI століття» ми дослідили маскулітні та фемітні особливості реалізації емотивності на вербальному та когнітивному рівнях. Встановлено, що за фактором адресованості творам АЧ XXI ст. теж більш притаманний *авторський тип* номінації емоцій, водночас творам АЖ більш властивий персонажний. Виявлено, так само, як і в творах XIX ст., квантитативне превалювання прикладів відтворення емотивності у творах АЖ. Встановлено, що АЧ XXI ст. частіше використовували *синтаксичні засоби*, водночас АЖ більше застосовували *стилістичні засоби*. Однак *емотиви* більше притаманні творам АЖ, ніж творам АЧ XXI ст. Виявлено, що опис емоцій АЧ XXI ст. стислий, лаконічний, небагатослівний з домінуючою кількістю *дієслів* та *іменників* в простих реченнях, часто заперечних, частіше словами автора. АЖ XXI ст. реалізують емоції більш імпульсивно, безпосередньо у прямій мові персонажів переважно за допомогою *іменників* та *прикметників*. Виявлено, що емоційні концепти *anger* «злість», *fear* «страх» та *despair* «відчай» є домінуючими концептами негативної емотивності творів як АЧ, так і АЖ XXI ст.. Встановлено, що в порівнянні з досліджуваними творами XIX ст., акцент емоційного фокусування творів АЖ XXI ст. змінився: *позитивний* → *негативний*. Водночас АЧ XXI ст. продовжують тенденцію XIX ст. – теж домінують негативні емоції. Найчисельніші позитивні емоції у творах АЧ - *merriment* «веселість», *pleasure* «приємність» та *happiness* «щастя», та у творах АЖ - *joy* «радість»; *happiness* «щастя» та *pleasure* «приємність». З'ясовано, що *excitement* «хвилювання», *surprise* «здивування», *worriedness* «хвилювання» є найчисельнішими амбівалентними емоційними концептами в творах АЧ XXI ст. Виявлено, що *excitement*

«хвилювання», *shock* «шок» та *surprise* «здивування» мають найбільшу текстову відтворюваність у творах АЖ ХХІ ст. Також у цьому розділі встановлено, що домінуючою емотемою для творів як АЧ, так і АЖ ХХІ ст. є емотема *кохання*, яка переважно реалізується напруженими короткотривалими негативними емоційними станами. Спостережено, що як і творами АЖ, так і творами АЧ ХХІ ст. характерна емотивна тональність *егоцентричного типу*. Емотивну тональність творів АЧ складають емоції *незадоволення, відчаю, суму* тощо, а творів АЖ ХХІ ст. – складають емоції *злості, страждання, образи* тощо, що не є співзвучним з головною емотемою. Результат аналізу емотивної тональності творів ХХІ ст. показує, що, так само, як і в творах ХІХ ст., у творах АЧ накладення емотивного фону та емотивної тональності відбувається співзвучно, у той час як у творах АЖ фіксуємо не завжди співзвучний емотивний фон з емотивною тональністю.

Ключові слова: емотивність, емотиви, емоційний стан, емоційний концепт, емотивний фон, емотивна тональність, аксіологічний фактор, гендерний аспект.

ABSTRACT

Tsyntar N. V. Category of emotivity in English fiction of the XIX and XXI century (gender aspect). –Qualification scholarly paper: a manuscript.

Thesis submitted for obtaining the Doctor of Philosophy degree in the field of study 03 Humanities, speciality 035 Philology. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2021.

The thesis focuses on the study of the gender aspect of the category of emotivity in English fiction of the XIX and XXI century. The topicality of the investigation is stipulated by the main research tendency of the modern anthropological linguistics which claims that the scientific objects should be regarded in accordance with the degree of their importance for the human existence and their functions in the personal development. In addition, the study of the category of emotivity in the light of lingual cultural factor in synchrony and diachrony enriches the Germanistic paradigm with new knowledge of emotivity and gender specifics of its verbalization in English fiction discourse of Romanticism and Post-Modernism. The obtained data about the text emotivity and linguistic means of its representation considering the narrator's gender contribute to the development of the general theory of the text, emotiology and linguistics in general.

The novelty of the obtained results is determined by the fact that the lexic-semantic, stylistic and graphic means of representation of emotions in male and female authors' fiction of the XIX and XXI century have been outlined for the first time; the comparative analysis of the text realization of emotivity in synchrony and diachrony has been carried out; emotive language units have been classified and characterized according to the axiological principle (positive, negative, ambivalent); it has been proved that the text emotivity is socially and culturally determined; the influence of the narrator's gender on the representation of emotivity in fiction has been revealed; the dynamics of the axiological focus of the emotions of the English authors has been studied.

The practical value of the obtained results of the research is defined by its contribution to the development of emotiology, psycholinguistics, linguo-cultural study and the theory of the text. The study of the functioning of the emotive language units in the fiction contributes to the better text interpretation that is one of the tasks of the cognitive linguistics. Comparative investigation of the gender peculiarities of realization of emotivity in English fiction in synchrony and diachrony defines a new focus of the linguo-stylistic analysis of the prose text.

The issues raised in the thesis can be used in the theoretical and practical courses, such as Stylistics (sections “Stylistics of the Text”, “Stylistics of the Language Units”), Lexicology (sections “Semasiology”, “Phraseology”), the Study of Linguoculture (section “Cognitive Semantics”), Intercultural Communication (section “Ethnic Stereotypes in the Intercultural Communications”), Psycholinguistics (section “National-cultural Specifics of the Verbal and Non-verbal behaviour”) as well as in the scientific investigations of students and PhD students.

The introduction outlines the topicality, objectives and the main tasks of the thesis, as well as the subject, the object and the methodological tools of the investigation; it also specifies the practical value, the novelty and the structure of the thesis; the quantity of publications on the research topic and the approbation of the results in the international and Ukrainian scientific and scientific-practical conferences.

The first chapter “The Theoretical Base of the Investigation of Emotivity in the text and literature” reveals the retrospection of the study of the category of emotivity in the interdisciplinary paradigm: the notion and the history of the investigation of emotivity in linguistics have been specified, emotions in the psychological and linguistic aspects have been revealed, the categories of emotivity, emotionality, expressiveness and evaluation have been distinguished, social-cultural specifics of the category of emotivity has been depicted. In this chapter we have also investigated the peculiarities of the emotivity of the English discourse, we have characterized gender specifics of emotivity in the author’s world-view.

The second chapter “Methodology, Procedure and Methods of Investigation of the Emotive Lexis” contains the main approaches to investigation of the category of

emotivity in the fiction, procedure and methods of investigation of the emotive lexis, the selection criteria of the data and the stages of the investigation.

In the third chapter “Investigation of the Category of Emotivity in the Male and Female Authors’ Novels of the XIX c.”, we have studied the masculine and feminine peculiarities of two levels of realization of emotivity – verbal and cognitive. It has been found the essential quantitative domination of emotivity in the female novels. The verbal realization of the emotivity has been investigated in two categories: lexical means that express emotions (emotives, stylistic means, syntactic means) and lexical means that describe emotions (emotives and emotional cinemas). It has been revealed that MA used more syntactic means for revealing the emotivity while FA used more stylistic means. The conceptual system of the emotional concepts was divided into three domains: negative, positive and ambivalent emotions. According to our analysis the most representative negative emotional concepts in the MA novels of the XIX c. are *anger, fear* and *shame*, in the FA novels of the XIX c. are *anger, fear* and *sadness*; positive in the MA novels of the XIX c. are *merriment, happiness, joy*, in the FA novels of the XIX c. - *pleasure, joy, happiness*; ambivalent in the MA novels of the XIX c. are *surprise, excitement, worriedness*, in the FA novels of the XIX c. - *excitement, surprise* and *shock*.

It has been stated that the main emotheme for the MA of the XIX c. is the theme *social inequality*, and for the FA of the XIX c. – the emotheme *family*. Also in this chapter it has been revealed that in the MA novels of the XIX c. the superposition of the emotional background is in tune with the emotional tonality of the text while in the FA novels of the XIX c. they are not always harmonious. It has been found that in the MA novels of the XIX c. the emotional tonality of the objective type is more frequently used. But in the FA novels of the XIX c. the emotional tonality of the directory type in combination with the objective type prevails.

In the fourth chapter “Investigation of the Category of Emotivity in the Male and Female Authors’ Novels of the XXI c.”, we have also studied the masculine and feminine peculiarities of two levels of realization of emotivity – verbal and cognitive. It has been stated that according to the directory type, the author’s type of emotional

nomination is more peculiar for the MA novels of the XXI c. while the character type is more peculiar for the FA novels of the XXIc.. It has been found, as in the XIX c., the quantitative domination of the examples of the emotive realization in the FA novels. We have stated that the MA of the XXI c. used the syntactice means more often while the FA more often used stylistic means. Though, the emotives are more peculiar for the FA than for the MA novels of the XXIc.. It has been stated that the MA authors' description of the emotions is compressed, short-spoken, laconic with the domination of verbs and nouns in the simple sentences, often in the negative ones, by means of the author's words. FA of the XXI c. realize emotions more impulsive, in the characters' direct speech predominantly with the help of the nouns and adjectives. It has been found that the emotional concepts *anger, fear and despair* are the major concepts of the negative emotivity in the novels of the MA and FA of the XXI c.. It has been found that in comparison with the novels under investigation of the XIX c. the accent of the emotional focus of the XXI c. novels has been changed: from positive to negative. At the same time, MA of the XXI c. continue the tendency of the XIX c. – the negative emotions are predominant. The most quantitative positive emotions in the MA novels are *merriment, pleasure and happiness*, in the FA novels – *joy, happiness and pleasure*. It has been ascertained that *excitement, surprise and worriedness* are the most numerous in the MA novels of the XXI c., while *excitement, shock and surprise* have the densest text realization in the FA novels of the XXI c..

It has also been found in this chapter that the dominant emotheme for both the MA and FA novels is the emotheme *love* that is mainly realized by means of the tense transitory negative emotional states. It has been proved that the egocentric emotional tonality is peculiar for both the FA and MA novels of the XXI c. The emotions of *dissatisfaction, despair, sadness* constitute the emotional tonality of the MA novels, and the emotions of *anger, suffer, offence* form the emotional tonality of the FA novels of the XXI c. that is not harmonious with the main emotheme. We have come to the conclusion that the same as in the XIX c. novels that the superposition of the emotional background is in tune with the emotional tonality in the MA texts while in the FA novels of the XXI c. they are not always harmonious.

Key words: emotivity, emotives, emotional state, emotional concept, emotional background, emotional tonality, axiological factor, gender aspect.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у зарубіжних виданнях:

1. Лексичні засоби, що виражають емоції в англійських художніх творах авторів-чоловіків XIX-XXI стст. *Science and Education. Philology.* Budapest, 2018. VI (54), Issue 183. P. 53–55.
URL: <https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/httpsdoi.org10.31174sen-d-ph2018-183vi54-14.pdf>

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Цинтар Н. В. Невербальні засоби вираження емоцій в романі Луїзи Олкотт «Маленькі жінки». *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики.* 2017. Вип. 5. С. 127–134.
3. Цинтар Н. В. Аналіз культурної специфіки емотивності у міждисциплінарній парадигмі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.* 2018. Вип. 34, Т. 2. С. 55–59.
4. Цинтар Н. В. Вербалізація емоційних процесів в англійських прозових творах XXI століття. *Закарпатські філологічні студії.* 2018. Вип. 4 (2). С. 17–21. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/4/part_2/5.pdf
5. Цинтар Н. В. Специфіка використання непрямой стилістичної номінації для вербалізації емотивності в англомовному художньому тексті. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки».* № 4 (55). 2018. С. 113–118.
URL: http://humanities.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/23.pdf
6. Цинтар Н. В. Епітет та порівняння як засоби вербалізації емотивності в англомовному художньому творі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики.* 2019. С. 103–109.

Статті у збірниках наукових праць

7. Цинтар Н. В. Гендерний аспект функціонування лексико-семантичних засобів емотивності у англomовних художніх творах ХІХ та ХХІ ст.ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2018. Вип. 47. С. 133–137.
8. Цинтар Н.В. Синтаксичні засоби вираження емотивності в англійських прозових творах ХІХ та ХХІ століття. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): Збірник наукових праць*. 2018. Вип. 10. С. 150–153.
9. Вербалізація емоцій за допомогою вигуків та емотивно-оцінної лексики в англomовному художньому дискурсі авторів-жінок. *Молодий вчений*. 2019. №2 (66). С. 70–74. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/66/>
10. Семантичний рівень емотивності англomовного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 29 (4). С. 89–96.
URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/209652/209715>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Tsyntar N. Nonverbal means of expressing emotions in *A Mother's Love* by Rosie Harris. *Topical Issues of Science and Education: proceeding of the international scientific conference, Warsaw, July 17, 2017. Poland, Warsaw* P. 3–5.
URL: <http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/pw0094.pdf>
12. Цинтар Н.В. Емоції в лексичній семантиці прозових текстів. *Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 23-24 червня 2017 р. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. С.61–64.*

- 13.Цинтар Н. В. Емотивність сучасного англomовного дискурсу. *Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches: conference proceedings, April 27-28. 2018. Georgia, Tbilisi: Baltija Publishing. P. 223 – 226.*
- 14.Цинтар Н. В. Аналіз природи емоцій та людського фактору. *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17-18 серпня 2018 р. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2018. С. 75–79.*
- 15.Цинтар Н. В. Когнітивний аспект інтерпретації функціонування емоцій. *Філологія та лінгвістика у сучасному світі: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 24-25 серпня 2018 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. С. 58–63.*
- 16.Цинтар Н. В. Методологія вивчення емотивної лексики. *Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 7-8 вересня 2018 р. Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2018. С. 99–102.*
- 17.Tsyntar N. Gender difference in the emotional expressivity. *Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук у сучасному полікультурному просторі: матеріали міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 21-22 вересня 2018 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2018. С. 42–44.*
- 18.Tsyntar N. Language and emotional cognition. *Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage: scientific and practical conference proceedings, Baia Mare, December 21-22, 2018. Romania, Baia Mare: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2018. С. 74–76.*
- 19.Цинтар Н. В. Метафора як засіб непрямой стилістичної номінації емотивності тексту. *Гуманітарні, природничі та точні науки як фундамент суспільного розвитку: матеріали VIII всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків,*

22-23 лютого 2019 р. Наукове партнерство «Центр наукових технологій».
Харків: НП «ЦНТ», 2019. С. 66–70.

20. Цинтар Н. В. Розмежування категорій «емотивність», «експресивність» та «оцінність». *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р., редкол. Т. В. Калинюк (відп. ред.) та ін., Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 111–115.